

УДК 369:338.24

## СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Степанова Ека Рамінівна, к.е.н., доцент кафедри економіки та соціальних наук,

ХНЕУ ім. С. Кузнеця, м. Харків

**Анотація** — Наведено основні теоретичні аспекти соціального захисту в Україні. Розглянуто їх сутність та особливості надання населенню. Наведено ряд причин, за якими соціальні трансферти мають обмежене використання.

**Ключові слова** — соціальний захист, соціальна політика, соціальні трансферти, прожитковий мінімум.

Сучасна трансформаційна економіка сама по собі не може забезпечити справедливий розподіл доходів. Вона приводить до їх диференціації, в результаті чого частина населення опиняється за межею бідності. Цим породжується потреба у соціальному захисті. Соціальний захист населення є комплексом економічних, соціальних та правових заходів і сукупністю інститутів, що забезпечують усім громадянам країні рівні можливості для підтримання певного рівня життя, а також підтримку окремих соціальних груп населення.

Це комплекс законодавчо закріплених гарантій, що протидіють дестабілізуючим факторам. Соціальна захищеність включає систему заходів, що захищають будь-якого громадянина країни від економічної та соціальної деградації в результаті безробіття, хвороби, виробничої травми, народження дитини, інвалідності, старості тощо, а також надання медичних послуг та допомог сім'ям з дітьми.

Соціальний захист може бути якісно забезпечений лише у соціальній державі. Найголовнішим пріоритетом політики соціальної держави є підвищення рівня життя населення на основі економічного зростання.

Основними принципами соціальної держави є [1]: соціальна справедливість, соціальна безпека, соціальні гарантії прав

людини і гуманних умов життя. Соціальна держава забезпечує гідне існування населення.

Шлях до здійснення цього завдання лежить передусім через удосконалення систем оплати праці й доходів населення.

Таким чином, соціальний захист населення в якості основної мети переслідує позбавлення значної його частини від бідності. В умовах, коли середньодушовий сукупний дохід сім'ї став нижче рівня задоволення основних фізіологічних потреб виникає нагальна потреба запобігання зниження рівня життя населення, непрацездатних членів суспільства і сімей з дітьми, як найбільш соціально вразливих груп населення. Останні роки зростання рівня оплати праці все більше відстає від рівня росту цін, все більша кількість товарів повсякденного попиту стає малодоступними, що робить проблему соціального захисту населення в Україні актуальною і вимагає нових механізмів впливу соціальної політики держави.

Однією з основних форм соціального захисту виступає соціальна допомога, на рівень якої впливає прожитковий мінімум, що визначається вартісною величиною достатньою для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Соціальне забезпечення включає і виплату допомоги громадянам, які працюють. Це допомога у випадку тимчасової непрацездатності, вагітності і народження дитини. Особлива увага надається допомозі сім'ям з дітьми. Це разова допомога при народженні дитини та подальша щомісячна допомога на її виховання. Однак в Україні у зв'язку з обмеженням фінансових ресурсів

розмір такого роду допомоги майже не має суттєвого внеску до сімейного бюджету.

Ще однією складовою системи соціального захисту населення є соціальні гарантії держави. Вони надаються тим, хто працює або розпочинає трудове життя, і повинні забезпечувати умови для одержання професії, трудового доходу, зайнятості, постійної перепідготовки і професійного зростання працівників для підтримки їх конкурентоспроможності на ринку праці. Серед основних соціальних гарантій - право громадян на вибір місця праці і професійну діяльність, мінімальний розмір оплати праці та пенсії, разову допомогу при народженні кожної дитини, мінімальний розмір допомоги по безробіттю чи стипендії, освіти, охорону здоров'я і надання медичної допомоги [2,3].

Усі зазначені вище види соціальної допомоги виступають перш за все соціальними трансфертами держави населенню. Загалом, вони мають низку обмежень щодо їх застосування [4]:

надаються тим членам суспільства, чий доходи є нижчими від певного законодавчо встановленого рівня;

є обмеженими за часом;

породжують певний соціальний конфлікт між справедливістю та об'єктивністю виплат та стимулами до праці;

сприяють переміщенню податкового навантаження на тих осіб, які отримують вищі доходи;

стосуються лише певних категорій громадян;

формують залежність у осіб, що отримують дотації від держави і не стимулюють їх забезпечувати себе у майбутньому;

не пов'язані зі сплаченими внесками чи податками;

негативно впливають на обсяги економічного зростання;

сукупні вигоди одержувачів трансфертів можуть скорочуватися через боротьбу за їх одержання.

Слід зазначити, що найвагомими недоліками соціального забезпечення та

соціальних допомог є зловживання програмами соціальної підтримки тими учасниками, які працюють у тіньовому секторі економіки та реально не мають на них права, а також зниження стимулів до праці.

Соціальний захист – це не тільки невід'ємна складова соціальної політики будь-якої держави, але і беззаперечна вимога цивілізаційного існування на достатньо високому рівні кожного без винятку суспільства. Адже людина як основний гарант існування соціуму має відчувати турботу та людяне ставлення, як певну гарантію існування держави й права. Лише приділивши увагу соціальному захисту та соціальним групам, які від нього безпосередньо залежать, держава забезпечить собі історичне визнання минулого, стабільне сучасне функціонування та щасливе існування громадян у майбутті, що і є підставою існування демократичної правової соціальної держави.

### Список використаної літератури

1. Міжнародні соціальні стандарти: навч. посіб. / авт.: А. М. Юшко, Н. М. Швець; за заг. ред. В. В. Жернакова. – Х.: Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого", 2013. – 121 с
2. Грекова М.М. Міжнародні трудові стандарти як основа вдосконалення трудового законодавства України / М.М. Грекова – Х.: Б. в., 2008. – 204 с.
3. Михайловська І. М. Система соціального захисту населення в Україні: сутність, основні складові та напрямки вдосконалення / І. М. Михайловська, О. В. Неліпович // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 6, т. 4. – С. 255–260.
4. Болотіна Н. Право людини на соціальне забезпечення в Україні: проблема термінів і понять / Н. Болотіна // Право України. – 2010. – № 4. – С. 36.

Автори

**Степанова Ека Рамівна** к.е.н., доцент кафедри економіки та соціальних наук ХНЕУ ім. С. Кузнеця (stepanovaekaraminovna@gmail.com).

Тези доповіді надійшли 01 лютого 2018 року.

Опубліковано в авторській редакції.